

گزارش جامع تحقیقاتی جهت تدوین سند نیازمندی‌های محصول (PRD) دستیار هوشمند حقوقی در ایران: تحلیل بازار، الزامات حقوقی و معماری فنی نسخه MVP

۱. مقدمه: چشم‌انداز اکوسیستم فناوری‌های حقوقی (LegalTech) و ضرورت‌سنجی محصول

توسعه یک دستیار هوشمند حقوقی در بستر نظام قضایی ایران، فراتر از یک پروژه نرم‌افزاری صرف، تلاشی برای پر کردن شکاف عمیق میان شهروندان و عدالت است. در حالی که فناوری‌های مالی (FinTech) در ایران به بلوغ نسبی رسیده‌اند، حوزه فناوری‌های حقوقی همچنان در مراحل ابتدایی یا نوزادی خود به سر می‌برد. کاربران ایرانی در مواجهه با چالش‌های حقوقی روزمره، به‌ویژه در جرایم پرتکراری همچون خیانت در امانت، توهین و مزاحمت، با یک "عدم تقارن اطلاعاتی" (Information Asymmetry) شدید روبرو هستند. آن‌ها نه تنها دانش حقوقی لازم برای تمیز دادن ماهیت جرم از تخلف مدنی را ندارند، بلکه هزینه‌های بالای دسترسی به وکیل و پیچیدگی فرآیندهای بوروکراتیک قضایی، مانع از احقاق حق آن‌ها می‌شود. این گزارش با هدف ارائه زیرساخت تحقیقاتی برای تدوین سند نیازمندی‌های محصول (PRD) تدوین شده است تا با رویکرد "شکست سریع" (Fast Fail)، یک نسخه حداقل محصول قابل پذیرش (MVP) را تعریف کند که بتواند دقیق‌ترین بازخورد ممکن را از بازار واقعی دریافت نماید.

تحلیل‌ها نشان می‌دهد که بازار خدمات حقوقی آنلاین در ایران، عمدتاً توسط پلتفرم‌هایی اشباع شده است که مدل کسب‌وکار "بازارگاه" (Marketplace) را دنبال می‌کنند؛ یعنی صرفاً واسطه‌ای میان کاربر و وکیل انسانی هستند.^۱ این مدل، اگرچه دسترسی را تسهیل کرده، اما مشکل "هزینه" و "زمان انتظار" را به طور کامل حل نکرده است. ایده پیشنهادی برای دستیار هوشمند، با تمرکز بر خودکارسازی فرآیند "تشخیص جرم" و "تنظیم شکواییه"، پتانسیل پر کردن این خلأ را دارد. اما موفقیت در این مسیر نیازمند درک عمیق از سه لایه اصلی است: لایه حقوقی (جرم‌شناسی دقیق)، لایه فنی (هوش مصنوعی و پردازش زبان طبیعی فارسی) و لایه نظارتی (مقررات کانون وکلا و قوه قضاییه).

در طراحی نسخه MVP، تمرکز بر سه جرم "خیانت در امانت"، "توهین" و "مزاحمت" انتخابی هوشمندانه است. این جرایم حجم بالایی از ورودی‌های دادسراها را تشکیل می‌دهند و برخلاف جرایم پیچیده مالی یا جنایی، دارای ارکان مشخص‌تری هستند که قابلیت الگوریتم‌سازی را دارند. با این حال، ریسک‌های نظارتی ناشی از حساسیت کانون‌های وکلا نسبت به "تظاهر به وکالت"^۳، نیازمند اتخاذ استراتژی‌های محافظه‌کارانه در طراحی تجربه کاربری و ادبیات محصول است. این گزارش با واکاوی دقیق تمامی این ابعاد، مسیری روشن برای توسعه محصولی ارائه می‌دهد که هم از نظر حقوقی دقیق باشد و هم از نظر تجاری مقیاس‌پذیر.

۲. واکاوی عمیق حقوقی: تحلیل ارکان جرم برای الگوریتم‌های هوش مصنوعی

سنگ‌بنای یک دستیار هوشمند حقوقی، پایگاه دانش (Knowledge Base) دقیق و ساختاریافته آن است. برای اینکه هوش مصنوعی بتواند مشاوره‌ای فراتر از جستجوی ساده گوگل ارائه دهد و شکواییه‌ای محکم‌پسند تنظیم کند، باید منطق قضایی حاکم بر هر جرم را به صورت درخت‌های تصمیم‌گیری (Decision Trees) درک کند. در این بخش، سه جرم هدف با جزئیات کامل حقوقی و با نگاه محصول‌محور تحلیل می‌شوند.

۲.۱. خیانت در امانت: مرز باریک میان جرم و بدهی

جرم خیانت در امانت (Breach of Trust) یکی از چالش‌برانگیزترین عناوین مجرمانه برای تشخیص توسط افراد غیرحقوقی است. بسیاری از کاربران، هرگونه بدعهدی مالی یا عدم بازپرداخت قرض را خیانت در امانت تلقی می‌کنند، در حالی که از منظر قانون مجازات اسلامی، این جرم ارکان بسیار مضیق و مشخصی دارد. عدم درک این تفاوت منجر به ثبت شکایات بی‌اساس و صدور قرار منع تعقیب می‌شود که تجربه کاربری را به شدت تخریب می‌کند.

۲.۱.۱. رکن قانونی و تعاریف بنیادین

عنصر قانونی این جرم در ماده ۶۷۴ قانون مجازات اسلامی (بخش تعزیرات) تصریح شده است. طبق این ماده، تحقق جرم منوط به وجود رابطه امانی است؛ به این معنا که اموال منقول یا غیرمنقول یا اسنادی مانند چک و سفته، باید به موجب عقدی (مانند اجاره، امانت، رهن، وکالت) یا هر کار با اجرت یا بی‌اجرت به امین سپرده شده باشد.^۵ نکته کلیدی که الگوریتم باید بررسی کند، شرط "استرداد" یا "به مصرف معین رساندن" است. اگر مالی بدون شرط استرداد به کسی داده شود (مثلاً تملیک شده باشد)، خیانت در امانت مصداق نخواهد داشت.

۲.۱.۲. رکن مادی: چهار فعل انحصاری

برای اینکه دستیار هوشمند بتواند وقوع جرم را تشخیص دهد، باید در مصاحبه با کاربر (Chat Interface) به دنبال یکی از چهار فعل حصری باشد که در قانون و رویه قضایی تعریف شده‌اند^۵:

۱. **استعمال (Use):** استفاده از مال برخلاف اذن مالک. مثال: شخصی خودرویی را برای تعمیر گرفته اما با آن مسافركشی می‌کند.
۲. **تصاحب (Appropriation):** رفتار مالکانه با مال امانی. مثال: امین مال را می‌فروشد یا آن را به رهن بانک می‌گذارد. در اینجا "قصد تملک" باید احراز شود.
۳. **تلف (Destruction):** نابود کردن مال، اعم از کلی یا جزئی. مثال: آتش زدن امانت یا شکستن آن.
۴. **مفقود کردن (Losing):** اقدامی که باعث شود مالک دیگر به مال دسترسی نداشته باشد، هرچند مال از بین نرفته باشد.

بیش محصولی برای MVP: هوش مصنوعی باید سناریوهای کاربر را به یکی از این چهار دسته مپ (Map) کند. اگر کاربر بگوید "طرف پولم را پس نمی‌دهد"، سیستم باید بپرسد "آیا پول را به عنوان امانت دادید که عین اسکناس‌ها را برگرداند یا قرض دادید؟". در حقوق ایران، پول نقد معمولاً "قرض" محسوب می‌شود و عدم بازپرداخت آن "خیانت در امانت" نیست (مگر در موارد خاص مثل وجه سپرده شده در پاکت دربسته). این تمایز حیاتی است تا کاربر به اشتباه به دادرسی هدایت نشود.^۹

۲.۱.۳. رکن معنوی: سوءنیت خاص و عام

عنصر روانی این جرم، "سوءنیت" است. صرف سهل‌انگاری (مثلاً گم شدن اتفاقی مال) خیانت در امانت نیست و تنها مسئولیت مدنی (جبران خسارت) دارد. هوش مصنوعی باید بررسی کند که آیا متهم "با اراده و آگاهی" و "به قصد اضرار به مالک" اقدام کرده است یا خیر.^۵ یکی از نشانه‌های بارز سوءنیت که وکلا از آن استفاده می‌کنند، ارسال "اظهارنامه" رسمی و عدم پاسخگویی متهم است.

- **استراتژی MVP:** اگر کاربر هنوز اظهارنامه نفرستاده، سیستم باید پیشنهاد دهد: "قبل از ثبت شکایت کیفری، ارسال یک اظهارنامه رسمی اکیداً توصیه می‌شود تا سوءنیت متهم در دادگاه راحت‌تر اثبات شود." این یک ارزش افزوده بزرگ آموزشی برای کاربر است.

۲.۱.۴. چالش چک و سفته‌های امانی

بخش بزرگی از شکایات خیانت در امانت مربوط به چک‌ها و سفته‌های ضمانت است که کارفرما یا طرف قرارداد برخلاف توافق آن‌ها را به اجرا گذاشته است.^۵ در این موارد، سیستم باید از کاربر بپرسد: "آیا در متن چک یا قرارداد جداگانه ذکر شده که این چک بابت ضمانت یا امانت است؟". اگر پاسخ مثبت باشد، سیستم می‌تواند پیش‌نویس شکواییه را با استناد به این مدارک تنظیم کند.

۲.۲. توهین و هتک حرمت: تغییرات قانونی و چالش‌های زبانی

جرم توهین یکی از شایع‌ترین جرایم در ایران است، اما تغییرات اخیر در قوانین (قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹) ماهیت پیگیری آن را تغییر داده است. دستیار هوشمند باید به‌روزترین قوانین را ملاک قرار دهد.

۲.۲.۱. تفکیک توهین ساده و مشدد

سیستم باید توهین را در دو دسته اصلی طبقه‌بندی کند، زیرا مرجع رسیدگی و شدت مجازات متفاوت است:

- **توهین ساده (ماده ۶۰۸):** فحاشی و استعمال الفاظ رکیک به افراد عادی. طبق قانون جدید، مجازات این جرم صرفاً جزای نقدی درجه شش است و شلاق و حبس حذف شده است.¹¹
 - بینش محصولی: کاربران اغلب تصور می‌کنند با شکایت توهین می‌توانند طرف مقابل را به زندان بیندازند. سیستم باید در مرحله مشاوره (Pre-filing Advice) انتظارات را مدیریت کند و بگوید: "طبق قانون جدید، نتیجه این شکایت احتمالاً فقط جریمه نقدی برای متهم خواهد بود." این شفافیت از نارضایتی‌های بعدی جلوگیری می‌کند.
- **توهین مشدد (ماده ۶۰۹):** توهین به مقامات دولتی (کارمندان دولت، وزراء، نمایندگان مجلس و...) در حین انجام وظیفه. این جرم همچنان دارای مجازات حبس (۱.۵ تا ۳ ماه)، شلاق (تا ۷۴ ضربه) یا جزای نقدی است.¹⁴
 - شرط تحقق: سیستم باید بپرسد: "آیا توهین در زمان انجام وظیفه اداری و به خاطر سمت فرد صورت گرفته است؟"

۲.۲.۲. چالش‌های پردازش زبان طبیعی (NLP) در تشخیص توهین

تشخیص توهین در زبان فارسی پیچیدگی‌های خاص خود را دارد. الفظی که در یک فرهنگ یا شهر توهین محسوب می‌شوند، ممکن است در جای دیگر شوخی تلقی شوند. قانون معیار را "عرف" قرار داده است.¹¹

- **الزامات هوش مصنوعی:** مدل باید روی دیاسستی از الفاظ رکیک و توهین‌آمیز فارسی آموزش دیده باشد تا بتواند شدت توهین را ارزیابی کند. همچنین باید تفاوت "توهین" (فحاشی) و "افترا" (نسبت دادن جرم، مثل دزد یا کلاهبردار نامیدن) را تشخیص دهد. افترا جرمی مستقل با مجازات سنگین‌تر است. اگر کاربر بگوید "به من گفت دزد"، سیستم باید پیشنهاد ثبت شکایت "افترا" را بدهد، نه "توهین".

۲.۳. مزاحمت: ابعاد امنیتی و روانی

مزاحمت جرمی است که مستقیماً با امنیت روانی افراد سروکار دارد و در برخی موارد (مزاحمت بانوان) حساسیت قانونی بالاتری دارد.

۲.۳.۱. مزاحمت تلفنی (ماده ۶۴۱)

- ایجاد مزاحمت از طریق وسایل مخابراتی (تلفن، پیامک، شبکه‌های اجتماعی). مجازات آن ۱ تا ۶ ماه حبس است.¹⁵
 - **نکته اجرایی:** اثبات این جرم نیازمند "پرینت مکالمات" یا استعلام از مخابرات است. سیستم باید کاربر را راهنمایی کند که در متن شکواییه، درخواست استعلام از اپراتورهای تلفن همراه را صریحاً قید کند.¹⁵

۲.۳.۲. مزاحمت بانوان و اطفال (ماده ۶۱۹)

- این جرم یکی از محدود جرایم غیرقابل گذشت در این حوزه است که جنبه عمومی دارد. هرکس در اماکن عمومی متعرض زنان یا اطفال شود یا با الفاظ مخالف شئون به آن‌ها توهین کند، به حبس (۲ تا ۶ ماه) و شلاق محکوم می‌شود.¹⁰
 - **اولویت در MVP:** اگر کاربر زن باشد و نوع مزاحمت فیزیکی یا خیابانی گزارش شود، سیستم باید فوراً کاربر را به تنظیم شکواییه تحت ماده ۶۱۹ هدایت کند. این ماده حمایت قانونی قوی‌تری نسبت به مزاحمت ساده دارد.

۳. تحلیل اکوسیستم بازار و رقبا

برای موفقیت MVP، شناخت دقیق بازیگران فعلی و یافتن "اقیانوس آبی" (Blue Ocean) ضروری است. بازار خدمات حقوقی آنلاین ایران در حال حاضر تحت تسلط چند بازیگر اصلی است.

۳.۱. تحلیل رقبای اصلی

نام رقیب	مدل کسب و کار	نقاط قوت	نقاط ضعف و خلاءها
بنیاد وکلا	پلتفرم جامع مشاوره (تلفنی/آنلاین) و دایرکتوری وکلا ^۱	ترافیک بالا، برند معتبر، شبکه گسترده وکلا، محتوای غنی سئو شده.	هزینه‌های نسبتاً بالا برای کاربران عادی، اتکا به نیروی انسانی (عدم مقیاس‌پذیری آبی)، تمرکز کمتر بر ابزارهای خودکار.
وکیل‌تاپ	مشاوره آنلاین و تلفنی، سامانه هوشمند انتخاب وکیل ^۲	رابط کاربری مناسب، دسترسی سریع، سیستم امتیازدهی به وکلا.	مشابه بنیاد وکلا، مدل اصلی بر پایه "فروش زمان وکیل" است نه "محصولات حقوقی خودکار".
دادپرداز	مقایسه و انتخاب وکیل، مشاوره حقوقی ^{۱۹}	شفافیت در رزومه وکلا.	تمرکز بیشتر بر مارکت‌پلیس بودن تا ارائه ابزارهای LegalTech مبتنی بر AI.

۳.۲. فرصت بازار برای دستیار هوشمند (Gap Analysis)

رقبای فعلی عمدتاً بر مدل "خدمات" (Service) متمرکز هستند، یعنی فروش زمان وکیل. این مدل ذاتاً گران و غیرقابل مقیاس (Unscalable) است. خلاء اصلی بازار، فقدان "محصولات" (Products) حقوقی است که:

- آنی باشند: کاربر ساعت ۳ صبح شکواییه خود را دریافت کند.
- ارزان باشند: هزینه‌ای بسیار کمتر از حق‌المشاوره وکیل داشته باشند.
- خودکار باشند: کیفیت خروجی وابسته به خستگی یا حوصله وکیل نباشد.

دستیار هوشمند با ارائه "تنظیم شکواییه خودکار" (Automated Document Drafting) دقیقاً این خلاء را هدف قرار می‌دهد. در حالی که هزینه تنظیم یک شکواییه توسط وکیل در پلتفرم‌های موجود بین ۵۰۰ هزار تا ۱ میلیون تومان است^{۲۰}، سیستم هوشمند می‌تواند همین خدمت را با کیفیتی قابل قبول و قیمتی زیر ۱۰۰ هزار تومان ارائه دهد.

۴. استراتژی محصول: رویکرد "شکست سریع" (Fast Fail) و تعریف MVP

برای تست فرضیات در بازار پیچیده ایران، استراتژی محصول باید بر "سرعت عرضه" و "حداقل گرایی" استوار باشد.

۴.۱. ویژگی‌های نسخه MVP

اولویت	توضیحات فنی و کاربردی	ویژگی (Feature)
P0 (حیاتی)	مکالمه‌ای ساختاریافته برای تشخیص اینکه مشکل کاربر دقیقاً کدام یک از سه جرم (خیانت در امانت، توهین، مزاحمت) است. استفاده از درخت تصمیم برای فیلتر کردن موارد غیرمرتبط (مثل بدهی مالی).	۱. چت‌بات تریاژ (Triage Bot)
P0 (حیاتی)	سیستمی که ورودی‌های کاربر (نام، تاریخ، شرح موقع) را در قالب‌های حقوقی استاندارد (Templates) جاسازی کرده و فایل PDF/Word تولید می‌کند.	۲. موتور تولید شکواییه (Doc Engine)
P1 (مهم)	ابزاری که بر اساس نوع جرم و ارزش مال، هزینه تقریبی دادرسی و تعرفه خدمات قضایی را محاسبه می‌کند. ²²	۳. محاسبه‌گر هوشمند هزینه
P1 (مهم)	راهنمای تصویری و متنی برای ثبت نام در سامانه ثنا و نوبت‌دهی دفاتر خدمات قضایی، چرا که بدون این مرحله، شکواییه عملاً بی‌فایده است. ²⁴	۴. راهنمای گام‌به‌گام ثنا

۴.۲. شاخص‌های کلیدی عملکرد (KPIs) برای سنجش موفقیت

برای ارزیابی واقعی بازار در فاز تست، معیارهای زیر باید رصد شوند:

۱. نرخ تبدیل (Conversion Rate): درصد کاربرانی که پس از مکالمه با چت‌بات، فایل شکواییه را دانلود/خریداری می‌کنند. بنچ‌مارک صنعت حدود ۶.۳٪ است²⁶، اما برای یک محصول ارزان قیمت باید هدف‌گذاری ۱۰٪ باشد.
۲. امتیاز رضایت کاربر (CSAT): نظرسنجی پس از دریافت شکواییه. سوال کلیدی: "آیا این متن نیاز شما را برای مراجعه به دفتر خدمات قضایی برطرف کرد؟"²⁷
۳. نرخ پذیرش در دفاتر (Acceptance Rate): (از طریق پیگیری بعدی از کاربر) چند درصد از شکواییه‌های تولید شده بدون مشکل در دفاتر خدمات قضایی ثبت شده‌اند؟ این معیار کیفیت فنی محصول را می‌سنجد.

۵. معماری فنی و هوش مصنوعی: چالش‌ها و راهکارها

استفاده از هوش مصنوعی مولد (Generative AI) در حوزه حقوقی با ریسک بزرگ "توهم" (Hallucination) همراه است. اگر مدل زبانی ماده قانونی اشتباهی را استناد کند، کاربر متضرر شده و اعتماد به محصول نابود می‌شود.²⁸

۵.۱. معماری (RAG (Retrieval-Augmented Generation)

برای رفع مشکل توهم، معماری محصول نباید صرفاً متکی به دانش پیش‌فرض مدل‌های زبانی (مثل GPT-3.5 یا GPT-4) باشد. باید از معماری RAG استفاده شود:

۱. **پایگاه دانش ایزوله (Vector Database):** متن کامل قانون مجازات اسلامی (بخش تعزیرات)، قانون آیین دادرسی کیفری و نظریات مشورتی اداره حقوقی قوه قضاییه باید به صورت برداری (Embedding) ذخیره شوند.
۲. **بازیابی (Retrieval):** وقتی کاربر سوالی می‌پرسد، سیستم ابتدا مرتبط‌ترین مواد قانونی (مثلاً ماده ۶۷۴) را از پایگاه دانش بازیابی می‌کند.
۳. **تولید (Generation):** سپس این متون معتبر به عنوان "زمینه" (Context) به مدل زبانی داده می‌شود و از مدل خواسته می‌شود صرفاً با استفاده از این اطلاعات پاسخ دهد.

۵.۲. بومی‌سازی و داده‌های آموزشی (Datasets)

مدل‌های جهانی درک عمیقی از اصطلاحات فقهی و حقوقی ایران (مثل "خیار غبن"، "قسامه"، "حبس تعزیری") ندارند. برای بهبود عملکرد، می‌توان از دیتاست‌های بومی موجود مانند **Dadgan** استفاده کرد که شامل هزاران پرسش و پاسخ حقوقی و متون قوانین ایران است.²⁹ آموزش یا تنظیم دقیق (Fine-tuning) مدل روی این داده‌ها، لحن و دقت حقوقی خروجی را به طرز چشمگیری افزایش می‌دهد.

۵.۳. فیلترینگ و ایمنی محتوا

در جرم توهم، کاربر ممکن است عین الفاظ رکیک را وارد کند. سیستم باید مکانیزمی داشته باشد که این الفاظ را در پردازش درک کند اما در خروجی نهایی (شکواییه) آن‌ها را به صورت مدیریت شده (مثلاً با سه نقطه یا ذکر کلی "الفاظ رکیک ناموسی") درج نماید تا شأن متن قضایی حفظ شود.

۶. نقشه سفر کاربر (User Journey) و یکپارچه‌سازی با فرآیندهای قضایی

محصول باید دقیقاً بر اساس واقعیت‌های اداری سیستم قضایی ایران طراحی شود. عدم تطابق خروجی محصول با الزامات سامانه خدمات الکترونیک قضایی (عدل ایران)، منجر به شکست MVP خواهد شد.

۶.۱. گام اول: احراز هویت و ورود

- **چالش:** بسیاری از اپلیکیشن‌های حقوقی نیاز به اطلاعات شخصی زیادی در بدو ورود دارند که نرخ ریزش (Churn) را بالا می‌برد.
- **راهکار MVP:** ورود صرفاً با شماره موبایل (OTP). اطلاعات هویتی کامل (کدملی، نام پدر و...) فقط در مرحله نهایی تنظیم شکواییه دریافت شود.

۶.۲. گام دوم: جمع‌آوری اطلاعات (فیلدهای اجباری شکواییه)

بر اساس بررسی فرم‌های سامانه خدمات قضایی و راهنمای وکلا³¹، فیلدهای زیر برای ثبت موفقیت‌آمیز شکواییه الزامی هستند و سیستم باید کاربر را مجبور به تکمیل آن‌ها کند:

1. **مشخصات شاکی:** نام، نام خانوادگی، نام پدر، کد ملی، شماره شناسنامه، تاریخ تولد، دین، شغل، آدرس دقیق پستی، کد پستی (بسیار مهم).
2. **مشخصات مشتکی عنه (متهم):** نام و نام خانوادگی. اگر سایر مشخصات (آدرس، کد ملی) معلوم نیست، سیستم باید گزینه "مجهول المكان" را فعال کند تا شکایت رد نشود.³¹
3. **عنوان اتهامی:** انتخاب دقیق از لیست (خیانت در امانت، توهین، مزاحمت تلفنی).
4. **تاریخ و محل وقوع جرم:** این فیلد برای تعیین "صلاحیت محلی" دادسرا حیاتی است. سیستم باید تاریخ و ساعت دقیق و آدرس محل وقوع جرم را بگیرد.
5. **دلایل و منضمات:** سیستم باید چکلیستی ارائه دهد (شهادت شهود، پرینت پیامک، رسید امانی، اظهارنامه) و کاربر تیک بزند که کدام‌ها را دارد. این موارد در متن شکواییه به عنوان پیوست ذکر می‌شوند.³³
6. **شرح شکایت (Narrative):** این همان متنی است که هوش مصنوعی تولید می‌کند. متن باید رسمی، سوم شخص (یا اول شخص از زبان شاکی) و حاوی ارکان جرم باشد.

۶.۳. گام سوم: خروجی و اقدام

- **فرمت فایل:** خروجی باید فایل PDF و Word باشد. فایل Word به کاربر اجازه می‌دهد اگر در دفتر خدمات قضایی کارشناس ایرادی گرفت، همان‌جا متن را اصلاح کند.³⁴
- **راهنمای اقدام:** پس از تحویل فایل، سیستم باید آدرس نزدیکترین دفاتر خدمات قضایی را روی نقشه نشان دهد و به کاربر یادآوری کند که برای ثبت نهایی باید به این دفاتر مراجعه کند (مگر اینکه کاربر وکیل باشد که دسترسی به خودکاربری دارد، اما مخاطب ما عموم مردم هستند).²⁴

۷. چالش‌های نظارتی و مدیریت ریسک (Regulatory & Compliance)

بزرگترین تهدید برای این استارت‌آپ، نه فنی و نه بازاری، بلکه **حقوقی** است. کانون وکلای دادگستری و مرکز وکلا حساسیت بسیار بالایی نسبت به فعالیت‌های استارت‌آپی دارند و سابقه شکایت از پلتفرم‌هایی مانند "وکیل‌تاپ" به اتهام "تظاهر به وکالت" وجود دارد.³

۷.۱. تحلیل ریسک ماده ۵۵ قانون وکالت

ماده ۵۵ قانون وکالت مصوب ۱۳۱۵ مقرر می‌دارد که "هر کس بدون داشتن پروانه وکالت، خود را وکیل دادگستری معرفی نماید یا در امر وکالت مداخله کند، به مجازات حبس محکوم می‌شود." کانون وکلا معتقد است مشاوره‌های حقوقی و تنظیم اوراق قضایی بخشی از "امر وکالت" است.⁴

۷.۲. استراتژی‌های کاهش ریسک (Risk Mitigation)

1. **تمایز بین "اطلاعات" و "مشاوره":**
 - محصول باید صراحتاً اعلام کند که "اطلاعات حقوقی" (Legal Information) ارائه می‌دهد، نه "مشاوره حقوقی" (Legal Advice). اطلاعات حقوقی یعنی بیان کلیات قانون (مثلاً: مجازات خیانت در امانت چیست)، اما مشاوره یعنی اعمال قانون بر پرونده خاص (مثلاً: شما باید این کار را بکنید).
 - **راهکار:** در تمام متون خروجی، جملات باید به صورت شرطی و خبری باشند ("طبق قانون...", "معمولاً در این موارد...") و از جملات امری ("برو شکایت کن") پرهیز شود.
2. **متن سلب مسئولیت (Disclaimer) قوی:**
 - در فوتر (Footer) تمام صفحات، ابتدای چت و پایین شکواییه باید متنی با این مضمون درج شود: "این سامانه یک دستیار هوشمند جهت تنظیم پیش‌نویس اوراق قضایی است و جایگزین وکیل دادگستری نمی‌باشد. مسئولیت نهایی صحت اطلاعات و استفاده از متون بر عهده کاربر است. توصیه می‌شود قبل از ثبت نهایی، با یک وکیل مشورت نمایید."⁵

3. مدل پلتفرمی (Platform Model):

- اگر محصول بتواند صرفاً ابزار (Tool) باشد و مسئولیت محتوا را به کاربر واگذار کند، ریسک کمتری دارد. در واقع محصول "قلم هوشمند" کاربر است، نه "وکیل" او.

4. شفافیت در عدم تضمین نتیجه:

- باید به وضوح ذکر شود که تنظیم شکواییه به معنای برنده شدن در دادگاه نیست. هرگونه تضمین نتیجه (مانند "وکالت تضمینی") حساسیت‌زا و خلاف مقررات است.⁴

۸. نتیجه‌گیری و گام‌های بعدی

توسعه دستیار هوشمند حقوقی برای جرایم خیانت در امانت، توهین و مزاحمت، پاسخی دقیق به یک نیاز سرکوب‌شده در بازار ایران است. با وجود چالش‌های فنی (پردازش زبان فارسی) و نظارتی (حساسیت کانون وکلا)، استراتژی **MVP متمرکز** با تکیه بر تولید "شکواییه استاندارد" می‌تواند ارزش افزوده‌ای ملموس برای کاربران ایجاد کند.

توصیه نهایی برای فاز اجرا:

1. تمرکز مطلق بر **کیفیت متن شکواییه**: اگر شکواییه‌های تولیدی در دفاتر خدمات قضایی رد شوند، محصول شکست می‌خورد. تست‌های اولیه باید با همکاری چند وکیل یا مدیر دفتر خدمات قضایی انجام شود تا قالب‌ها (Templates) تایید شوند.
2. **قیمت‌گذاری نفوذی**: قیمت تنظیم شکواییه باید زیر ۵۰ یا ۱۰۰ هزار تومان باشد تا ریسک خرید برای کاربر به حداقل برسد و داده‌های زیادی برای بهبود مدل جمع‌آوری شود.
3. **ادبیات محصول**: از به کار بردن کلمه "وکیل" در نام محصول یا شعارها جداً خودداری کنید. از عناوینی مثل "دستیار قضایی"، "عریضه‌نویس هوشمند" یا "ابزار تنظیم شکایت" استفاده کنید تا از گزند شکایات صنفی در امان بمانید.

این سند، نقشه راهی جامع برای تبدیل این ایده به محصولی کارآمد و پایدار در اکوسیستم حقوقی ایران است.

ضمائم و جداول تکمیلی

جدول ۱: مقایسه تطبیقی جرایم هدف در MVP

عنوان جرم	ماده قانونی	رکن مادی شاخص	رکن معنوی	مجازات (جهت اطلاع کاربر)
خیانت در امانت	م ۶۷۴ تعزیرات	استعمال، تصاحب، تلف، مفقود کردن	سوءنیت خاص (قصد اضرار)	۶ ماه تا ۳ سال حبس
توهین ساده	م ۶۰۸ تعزیرات	استعمال الفاظ رکیک و موهن	عمد در گفتار	جزای نقدی درجه ۶ (بدون حبس)
توهین مشدد	م ۶۰۹ تعزیرات	توهین به مقامات حین وظیفه	آگاهی از سمت طرف	حبس، شلاق یا جریمه

مزاحمت تلفنی	م ۶۴۱ تعزیرات	مزاحمت با دستگاه مخابراتی	قصد ایداء	۱ تا ۶ ماه حبس
مزاحمت بانوان	م ۶۱۹ تعزیرات	تعرض در اماکن عمومی	-	۲ تا ۶ ماه حبس + شلاق

جدول ۲: چک‌لیست مدارک مورد نیاز کاربر (User Checklist)

نوع جرم	مدارک الزامی برای آپلود/ارائه	مدارک اختیاری (کمک‌کننده)
خیانت در امانت	کارت ملی، رسید/قرارداد سپردن مال، مشخصات مال	اظهارنامه ارسالی، استشهادیه محلی، پیامک‌های رد و بدل شده
توهین	کارت ملی، نام و مشخصات طرف	اسکرین‌شات (اگر مجازی است)، فایل صوتی، شهادت شهود
مزاحمت	کارت ملی، شماره تلفن/پلاک مزاحم	پرینت مکالمات (دستور قضایی می‌خواهد اما درخواستش لازم است)